

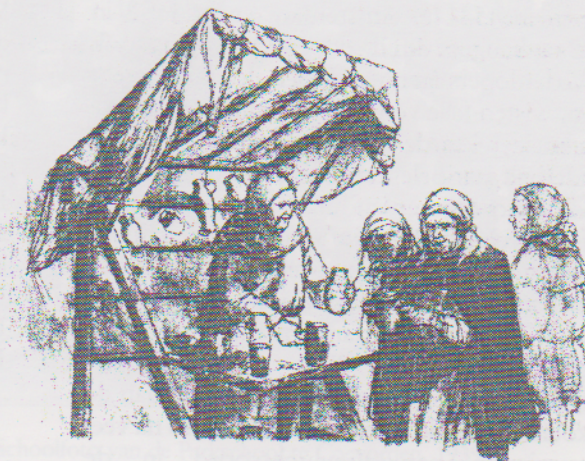
KAREL V

Huib D. Minderhoud

Frans I, koning van Frankrijk, was de grote tegenstander van Karel V. Zijn land was als het ware omsloten door Karels machtsgebied: Spanje, Duitsland en de Nederlanden. Vooral om zich uit deze omsingeling te bevrijden, voerde Frans I tussen 1521 en 1544 maar liefst drie oorlogen. Met als enig resultaat dat er tienduizenden mensen stierven en er rampzalige vernielingen in de grensgebieden aangericht werden. Om deze uitgeplunderde streken beter te kunnen beschermen, legerde Karel Spaanse troepen in de zuidelijke Nederlanden en liet de vestingen daar aanzienlijk verbeteren en uitbreiden. Dit had mede tot gevolg, dat de versterkingen aan de oostgrens veel van hun belangrijkheid verloren.

Daar van Duitse zijde toch geen gevaar dreigde, besloot de keizer in 1551 de Coevorder vestingwerken te laten afbreken. De Overijsselse steden Deventer, Kampen en Zwolle tekenden tegen deze gang van zaken echter protest aan. Oude rechten uit de bisschoppelijke tijd bepaalden, dat Coevorden ter wille van hun bescherming versterkt moest blijven. En al waren aanvallen vanuit het Duitse gebied op dat moment ondenkbaar, in de toekomst kon dat toch wel eens veranderen. Karel V zwichtte voor deze argumenten en zo behield Coevorden toch zijn grachten en wallen. 't Was niet de eerste keer, dat de keizer oude, verworven rechten in ere hield. Hoewel hij er enerzijds op uit was van de Nederlanden één staatkundig gebied te maken, wilde hij anderzijds toch ook zijn onderdanen niet al te zeer voor het hoofd stoten. Daarom liet hij op plaatselijk niveau tal van verworvenheden bestaan en breidde deze soms zelfs uit.

Ook Coevorden was hij in dit opzicht zeer ter wille. Bij brief van 12 augustus 1541 bevestigde hij opnieuw onze stadsrechten en beloofde de burgers bovendien handhaving van de oude vrijheden. Hij voegde er ook nog een extraatje aan toe, er blijk van gevend, dat de Coevorder lotgevallen hem wel bekend waren. Omdat "zijluyden binnen corte jaeren drye mal ellendich verbrandt ende inden gront verdorven zijn", stond hij de stad drie

Markt in Coevorden. De kraam van de pottenbakker.
Tekening Jouke J. Nijman.

jaarmarkten toe. Eén op maandag voor Pinksteren, één op de dag van Sint-Odulphus (22 juni) en één op de dag van Sint-Egidijs (1 september). De genoemde dagen vormden het begin van de markten; ze mochten vier dagen duren. Een tijdperk van vrede en rust scheen nu voor Coevorden aan te breken. Geen soldaten trokken meer plunderend door de buurtschappen, van brandschatting en oorlogsgeweld was geen sprake. Maar in het westen en zuiden van de Nederlanden stak een nieuwe storm van geweld op. Niet van buitenaf, maar van binnenuit en met zeer verstrekkende gevolgen.

Het optreden van de hervormers Luther en Calvijn wakkerde de reeds lang smeulende ontevredenheid over de heersende wantoestanden in de kerk ten zeerste aan. Luthers boeken, door Karel V verboden, werden in het Nederlands vertaald en verspreid. De eerste Nederlandse bijbel verscheen al in 1526 en werd gretig gelezen. De keizer, beslist geen fanatiek geloofsijveraar, besloot om de eenheid van het rijk te bewaren, tegen de afvallige ketters op te treden. De inquisitie, de kerkelijke geloofsrechtbank, kreeg de vrije hand. In 1525 al werd de eerste hervormde martelaar uit de noordelijke Nederlanden, Jan de Bakker, in het openbaar op de brandstapel verbrand. Deze terechtstelling en de hierop volgende verbrandingen van andere ketters riepen fel verzet op. Toen in 1531 in Amsterdam en in 1532 in Zwolle aanhangers van de doperse beweging (ook wel Wederdopers genoemd) ter dood gebracht werden, wisten felle vertegenwoordigers van deze Protestantse sekte de stad Munster te bezetten. Na anderhalf jaar belegering moesten ze zich aan de bisschop overgeven en hun leiders werden, na op afschuwelijke wijze te zijn omgebracht, in kooien aan de toren hangend tentoongesteld. Die kooien hangen er nog! Geweld van weerszijden was ook in de Nederlanden allerwegen het gevolg!

Enkele Wederdopers, als door een wonder aan de wraakoefening ontkomen, vonden in 1536 na veel omzwervingen een toevluchtsoord in de Goormansboo. Dit was een eenzame veeschuur in de Grosz Ringer Wüste, een verlaten gebied aan de andere kant van de grens bij het tegenwoordige Nieuw-Schoonebeek. Van hieruit begon een van hen in het geheim te prediken en hij wist in de omgeving van Emlichheim opnieuw een groep gelijkgezinden om zich heen te verzamelen. Twaalf van hen werden na verloop van tijd als apostelen uitgezonden, maar zware vervolging was ook hun deel. Hierdoor geprikkeld gingen de Emlichheimer Wederdopers, zich noemend "Die Frömmekinder vonn Emlerkamp", tot gewelddadige actie over. Kerken, afgelegen hoeven en landgoederen werden geplunderd en in brand gestoken en de bewoners niet zelden gedood. "Moordbranders" noemden de getergde boeren hen en ze stelden zich teweer. Gesteund door de

Een 'zwientie' is ontsnapt van de veemarkt.
Tekening Jouke J. Nijman.

plaatselijke bestuurders slaagden zij erin de Wederdopers te verjagen. Enkelen wisten een goed heenkomen te vinden op eenzame boerderijen en zouden later opgaan in de protestantse kerkgenootschappen na de Reformatie. Zo ont kwam ook het graafschap Bentheim niet aan gewelddadige godsdiensttwisten. In Coevorden en Drenthe echter niets van dit alles. Het leek wel, alsof de kerkhervorming aan ons gewest voorbij zou gaan. De Coevordenaar bleef in alle rust katholiek en onderging geen enkele invloed van de heersende onlusten buiten Drenthe. Nog niet!

Voor een ketter de brandstapel